

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1. ความสำคัญของปัญหา

“ในเวลานี้ความรู้ของสยามเราได้ดำเนินไปมากแล้ว สมควรที่เราทั้งหลายจะใช้วิชาความรู้ที่จะได้มาจากต่างประเทศ เพาะปลูกและบำรุงต้นไม้ของเราคือ ศิลปะและการช่างไทยโดยควรแก่สมัย ” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานไว้ในพิธีเปิดโรงเรียนเพาะช่าง เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2456 (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2534, น. 85) จากพระราชดำรัสข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงสนับสนุนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อสร้างให้ เป็นเอกลักษณ์อย่างไทยโดยการใช้ความรู้ที่ได้รับจาก ชาติตะวันตก ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พระองค์ทรงจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้น ในปี พ.ศ. 2455 โดยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อทำนุบำรุงและพัฒนาศิลปะ งานฝีมือ ของประเทศภายใต้บังคับเดียวกัน ” (Vella, 1978, p. 232) กรมศิลปากรอยู่ในสังกัดกระทรวงวัง ซึ่งหมายความว่าอยู่ภายใต้ การอำนวยการของพระ มหาคษัตริย์ โดยตรง ในการจัดตั้งกรมศิลปากรนั้นพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าศิลปะมีความสำคัญต่อความเป็นชาติจึงควรมีการอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดแก่ชนรุ่นหลังในขณะเดียวกันก็ทรงให้การสนับสนุนการสร้างสรรคงานศิลปะควบคู่กันไป

ในช่วงเวลานั้นมีชาวต่างชาติหลาย ท่านที่ได้เข้ามาช่วยราชการในเมืองไทยแต่ที่เด่นชัดทางด้านศิลปะคือ ศาสตราจารย์คอรัวโด เฟโรจี <sup>1</sup> อาจารย์สอนวิชาประติมากรรมที่วิทยาลัยศิลปะแห่งเมืองฟลอเรนซ์ (Accademia di Belle Arti di Firenze) ได้รับคัดเลือกจากรัฐบาลอิตาลีให้เดินทางมารับราชการตามพระราชประสงค์ของ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2466 เพื่อมารับราชการทำหน้าที่ ปฏิบัติงานปั้นหล่อ อนุสาวรีย์ และถ่ายทอด

---

<sup>1</sup> ในปี พ.ศ. 2487 นายคอรัวโด เฟโรจี ได้โอนสัญชาติจากอิตาลีมาเป็นสัญชาติไทยเพื่อความปลอดภัยหลังจากประเทศอิตาลีซึ่งอยู่ฝ่ายอักษะเป็นฝ่ายแพ้สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ชาวอิตาลีที่อยู่ในประเทศไทยถูกจับกุมกรมศิลปากรจึงให้นายคอรัวโด เฟโรจี โอนสัญชาติเป็นไทยโดยใช้ชื่อใหม่ว่า ศิลป์ พีระศรี จนเป็นที่รู้จักกันมาจนถึงปัจจุบัน

วิชาความรู้ทางด้านนี้แก่ช่างชาวสยามให้มี ความรู้ความสา มารถความทัดเทียมกับชาวตะวันตก (40 ปี ศิลปศึกษา-ช่างศิลป์, 2534, น. 29) ในขณะที่ท่านสร้างผลงานพระปฐมบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีขนาด 3 เท่าของพระองค์จริงซึ่งถือเป็นผลงาน ขนาดใหญ่มากท่านจึงต้องฝึกช่างปั้นเพื่อช่วยทำงานหากแต่ในขณะนั้นเมืองไทยยังไม่มีผู้สามารถ ช่วยทำงานด้านนี้ท่านจึงไปหาผู้ช่วยที่ได้จบการศึกษาวิชาประติมา กรรมจากโรงเรียนเพาะช่างมา เป็นผู้ช่วยปฏิบัติงาน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2548, น. 203) เมื่อมีงานเข้ามามากขึ้นจึงต้องมีการเปิดรับ ช่างราชการเพิ่ม มากขึ้น เพื่อประสิทธิผลของงานจึงได้ตั้งเป็นกลุ่มประติมากรรม โดยมีหน้าที่ สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมอนุสาวรีย์

นับแต่นั้นมาการสร้างสรรค์ผลงานจึงมีมาอย่างต่อเนื่องจนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อ สังคมเช่น พระปฐมบรมราชานุสาวรีย์ประดิษฐาน ณ เชียงสะพานพุทธยอดฟ้า พระราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐาน ณ สวนลุมพินี พระราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลประดิษฐาน ณ เชียงสะพานพระราม 8 และพระบรมรา ชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประดิษฐานหน้าศาลาว่าการ จังหวัดเป็นต้น ผลงานประติมากรรมทั้งหมดถูกสร้างขึ้นด้วยวิ ธีการปั้นและ การหล่อโลหะผสม ทองแดงซึ่งเป็นวิธีการทำงานวิธีเดียว ที่ได้รับ การถ่ายทอดและผสมผสานด้วยวิธีการดั้งเดิมแบบ ไทยกับวิธีการแบบอิตาลี ยันที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี นำเข้ามา ซึ่งวิธีการดั่งกล่าวได้รับการ ปฏิบัติสืบทอดมากกว่า 80 ปี จนถึงปัจจุบันการสร้างประติมากรรมอนุสาวรีย์ก็ยังคงมีรูปแบบและ วิธีการเดิมมาโดยตลอด

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรที่จะมีการสร้างงานประติมา กรรมด้วยวิธีการ ใหม่เพิ่มขึ้นเพื่อทำให้ผลงานประติมากรรมของกรมศิลปากร มีลักษณะที่น่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม และเป็น การสร้างวัสดุทางเลือกที่หลากหลาย มากขึ้นทำให้ประติมากร สามารถเลือกใช้วัสดุให้ เหมาะสม กับแนวความคิดของตนเพื่อ สร้างประติมากรรมให้มีความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมเพิ่ม มากขึ้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการใช้วัสดุ สำหรับประติมากรรม จึงเลือกที่จะศึกษา การใช้หิน เพื่อเป็นวัสดุทางเลือกใหม่สำหรับการสร้างงานประติมากรรมในกรมศิลปากร

หินเป็นวัสดุที่มีคุณค่าประเภทหนึ่ง มีความงดงาม สีสันหลากหลาย ประติมากรสามารถเลือกใช้งานให้ เหมาะสมกับแนวความคิดและสถานที่ อีกทั้งมีความคงทนถาวรใกล้เคียงกับโลหะผสม ที่ใช้หล่อผลงานประติมากรรม ถึงแม้ว่าการสร้างประติมากรรมหิน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กับศิลปะทั่วทุกมุมโลก มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ตรีก็ตาม ดังจะเห็นได้ในต่างประเทศ เช่น ที่ประเทศอียิปต์ นิยมแกะสลัก รูปประติมากรรมทั้งนูนต่ำและลอยตัว โดยเน้นที่ความสำคัญของระดับบุคคล รูปบุคคลสำคัญจะใช้หินที่แข็งแกร่งทน ทาน ส่วนรูปบุคคลที่สำคัญน้อยมักจะแกะด้วยหินคุณภาพต่ำ กว่าหรือแกะด้วยไม้ (วิเชียร อินทรกระทีก , 2539, น.125) ผลงานที่เด่นชัดเช่น สฟิงส์ เป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องคุ้มครองสถานที่ ประเทศกรีซในสมัยเฮเลนนิสติกมีผลงานที่สำคัญคือ ประติมากรรมรูปกลุ่มเลาควอน (Group of Laocoon) ประเทศอิตาลี ในยุคเรอเนสซองส์ยุคทองของศิลปะยุคหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 14-16 มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี เช่นผลงานที่ชื่อ เดวิด (David) ของมิเคลันเจโล (Michelangelo Buonarroti) และในยุคบาโรคของอิตาลีมีประติมากรที่โดดเด่นคือแบร์นินี (Gianlorenzo Bernini) กับผลงาน อพอลโลและดาฟฟ์เน (Apollo and Daphne) ที่ประเทศฝรั่งเศสในยุคอิมเพรสชันนิส (Impressionism) ผลงานของ โรแดง (August Rodin) ผลงานชื่อ จูบ (The Kiss) เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยการ นำหินมาสร้างประติมากรรมรูปบุคคล ถือเป็นเรื่องใหม่และเป็นช่องว่างทางการตลาด ศิลปะที่สำคัญสำหรับสังคมไทย เพราะปัจจุบันในประเทศไทยไม่มีการเรียนการสอน หรือการสร้างประติมากรรมสลักหินรูปบุคคลด้วยทักษะ ความรู้ความเข้าใจ ทั้งๆที่มีประติมากรจำนวนหนึ่งได้จบการศึกษาด้านการสลักหิน โดยตรงจากเมืองคาร์รารา ประเทศอิตาลี แต่ก็ไม่ได้นำความรู้กลับมาสร้างผลงานประติมากรรมหินอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยอาจเป็น เพราะการสลักหินเป็นงานที่หนักมาก ยุ่งยากและมีปัจจัยปัญหามากกว่าการหล่อโลหะ เช่นมลพิษทางเสียงและฝุ่นหินจำนวนมาก อันเป็นสาเหตุของ ความเสี่ยงต่อ สุขภาพของผู้สร้างผลงานและผู้ อยู่ใกล้ชิด จึงต้องมีพื้นที่ทำงานที่กว้างและอยู่ห่างจากแหล่งชุมชน ซึ่งเป็นไปได้ยากสำหรับประติมากรส่วนใหญ่ที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

การสร้างประติมากรรมสลักหินเป็นทางเลือก ที่ดีสำหรับการแก้ปัญหาทางสุนทรีย์ ะ สำหรับการสร้างประติมากรรมอนุสาวรีย์เพราะปัจจุบันการสร้างประติมากรรมอนุสาวรีย์ มักสร้างด้วยการหล่อโลหะผสมแล้วทำสีด้วยการรมดำ คือการทำสีผิวของผลงานประติมากรรมที่หล่อ อดด้วยโลหะผสมโดยการใช้น้ำสารเคมีรมดำทำปฏิกิริยากับผิวโลหะที่หล่อสำเร็จจนเกิดสีน้ำตาลเข้มมากขึ้น

จากสโลโหะผสมเดิมจนเกือบเป็นสีดำ เมื่อนำผลงานสำเร็จไปติดตั้งในสถานที่ยิ่งหรือบนแท่นฐาน ในหลายๆครั้งทำให้เกิดปัญหาเรื่องการมองเห็นผลงานไม่ชัดเจนเพราะ ผลงานประติมากรรมมดำ กับสีเขียวเข้มของต้นไม้ในที่สาธารณะหรือสีเข้มของอาคารทำให้เกิดความกลมกลืนมากเกินไป จนทำให้มองไม่เห็นคุณค่าความงาม ของรูปทรง ประติมากรรม แต่ ถ้าใช้หินเป็นวัสดุ สร้างผลงาน ก็ สามารถแก้ปัญหานี้ได้เพราะ สามารถเลือกสี ของหินให้เหมาะสมกับ พื้นที่ สภาพแวดล้อมตามที่ ประติมากรต้องการ ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งของปัญหาดังกล่าว จึงต้องการทำวิจัยเพื่อ ค้นหาแนวทางการบริหารการสร้างผลงาน ประติมากรรมสลักหิน และอาจนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่ม งานสลักหิน ในกรมศิลปากร

ผลงานประติมากรรมสลักหิน จากเมืองคาร์รารา ประเทศอิตาลี ได้รับการยกย่อง ใน ระดับสากลว่าเป็นผลงานที่มีคุณค่าสูง ที่สร้างมาจากหินอ่อนคุณภาพดี ที่สุดจากเหมืองหินอ่อนที่ อยู่บนภูเขาใกล้ตัวเมือง อีกทั้งเมืองนี้ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสลักหินอีกเช่น การตัดย่อยหิน การนำเที่ยวเหมืองหิน จนถึงการขายหินและผลงานประติมากรรม จึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสม ที่สุดสำหรับการ ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางการบริหารจัดการ การ สร้าง ประติมากรรมสลักหิน ภายในกรมศิลปากร ผู้วิจัยจึงได้วางแผนในการสอบชิงทุนเพื่อไป ศึกษา ณ วิทยาลัยศิลปะแห่งเมืองคาร์รารา (Accademia di Belle Arti di Carrara) ประเทศอิตาลี ซึ่งเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงที่สุดของโลกสำหรับการศึกษาวชิชาประติมากรรมสลัก หิน โดยผู้วิจัยได้รับ ทุนการศึกษาในปีการศึกษา 2008- 2009 เป็นระยะเวลา 12 เดือนเต็ม อัน เป็นเวลาที่เพียงพอ สำหรับการศึกาและเก็บข้อมูลเพื่อนำมาทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการ

## 2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อนำผลการวิจัย มาใช้ เป็นกระบวนการบริหารการสร้างผลงานประติมากรรม สลักหินในกลุ่มประติมากรรม กรมศิลปากร

2.2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มงานสลักหิน ในกรมศิลปากร

2.3 เพื่อเป็นการสร้างทางเลือกใหม่ของวัสดุทางประติมากรรมในกรมศิลปากร

### 3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้แบ่งขอบเขตการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยต้องการ ทำการศึกษา 2 พื้นที่เพื่อการเปรียบเทียบกัน ระหว่างกลุ่มประติมากรรม กรมศิลปากร เป็นหน่วยงานที่ดูแล ควบคุมและสร้างประติมากรรม ให้กับประเทศไทย เปรียบเทียบกับกลุ่มกิจการที่สร้างหรือสนับสนุนการสร้าง ประติมากรรมสลักหิน ของเมืองคาร์ราว่า ประเทศอิตาลี ซึ่งถือเป็นเมืองเมืองเดียวของโลกที่มีกิจกรรมและกระบวนการ สร้างประติมากรรมสลักหินครบทั้งวงจรการผลิต

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น

3.2.1 ศึกษาเนื้อหา การบริหารของกลุ่มประติมากรรม กรมศิลปากร

3.2.2 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับการบริหาร จัดการสร้าง ประติมากรรมสลักหินในเมืองคาร์ราว่า ประเทศอิตาลี

3.2.3 การวางแผนการบริหารการสร้างประติมากรรมสลักหินในกรมศิลปากร

3.2.4 ศึกษาแนวคิดและความต้องการของ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานประติมากรรม กลุ่ม ผู้สนับสนุนการสร้างผลงาน และกลุ่มผู้ว่าจ้าง

### 4. นิยามศัพท์เฉพาะ

“ประติมากรรม อนุสาวรีย์” หมายถึง ผลงานประติมากรรมที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึง เหตุการณ์สำคัญหรือ บุคคลสำคัญ

“ประติมากรรมสลักหิน” หมายถึง การสร้างประติมากรรมด้วยหินโดยวิธีการลดหรือ การแกะสลักออกเพื่อให้เกิดรูปทรงตามที่ประติมากรต้องการ

“พระบรมราชานุสาวรีย์” หมายถึง อนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อพระมหากษัตริย์

## 5. ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสร้างงาน ประติมากรรมสลักหิน สำหรับกรมศิลปากรเท่านั้น โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างการบริหารจัดการของกลุ่มประติมากรรม สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากรกับ องค์กรต่างๆที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างประติมากรรมสลักหินในเมืองคาร์ราว่า ประเทศอิตาลี เช่น สถาบันการศึกษา สถานทำงาน ของประติมากร โรงงาน อุตสาหกรรมแปรรูปหิน และกิจกรรมเกี่ยวเนื่องอื่นๆ เป็นต้น

## 6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้รับแนวทางการบริหารจัดการ การสร้างประติมากรรมสลักหิน สำหรับกรมศิลปากร

6.2 กลุ่มประติมากรรม กรมศิลปากรมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้นสำหรับ วิธีการสร้างประติมากรรม อีกทั้งเป็นการแสดงศักยภาพอีกด้านหนึ่งของประติมากร ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมไทยและสากลโลก

6.3 ได้พัฒนาแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มงานสลักหิน สำหรับกรมศิลปากร